

dr hab. Ewa Sowa-Behtane, prof. UIK
Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Krystyny Koszyk

pt. „Wybrane uwarunkowania edukacji włączającej uczniów z uszkodzonym słuchem”

przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Katarzyny Pluteckiej, prof. UKEN

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków 2026

1. Ogólna ocena rozprawy

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Krystyny Koszyk pt. „*Wybrane uwarunkowania edukacji włączającej uczniów z uszkodzonym słuchem*”, przygotowana pod kierunkiem naukowym dr hab. Katarzyny Pluteckiej, prof. UKEN, wpisuje się w bezpośredni i niezwykle istotny nurt współczesnych badań nad surdopedagogiką i pedagogiką inkluzyjną. Tematyka podjęta przez Autorkę jest niezwykle aktualna, doniosła społecznie i pedagogicznie oraz stanowi bezpośrednią odpowiedź na wyzwania związane z wdrażaniem modelu edukacji włączającej w polskim systemie oświaty.

Edukacja włączająca uczniów z uszkodzonym słuchem należy do najbardziej złożonych i wymagających obszarów pedagogiki specjalnej ze względu na specyfikę barier komunikacyjnych, językowych oraz psychospołecznych, z jakimi mierzą się dzieci niesłyszące i słabosłyszące w środowisku szkoły ogólnodostępnej. Mgr Krystyna Koszyk podjęła udaną próbę wieloaspektowego rozpoznania uwarunkowań tego procesu, łącząc głęboką analizę teoretyczną z badaniami empirycznymi oraz praktycznymi aplikacjami dydaktycznymi. Całość

dysertacji oceniam jako dojrzałe, spójne, poprawne metodologicznie i wartościowe studium naukowe o wysokim walorze aplikacyjnym.

2. Struktura i zawartość treściowa rozprawy

Rozprawa doktorska liczy 252 strony maszynopisu i charakteryzuje się przejrzystym, logicznym oraz metodologicznie uzasadnionym układem treści. Dysertacja składa się ze Wstępu, 5 rozdziałów (trzech teoretycznych, metodologicznego i empiryczno-aplikacyjnego), Wniosków i postulatów pedagogicznych, Spisu tabel i wykresów, Bibliografii oraz rozbudowanego Aneksu z autorskimi materiałami dydaktyczno-badawczymi.

3. Ocena merytoryczna poszczególnych części rozprawy

3.1. Część teoretyczna (Rozdziały 1 i 2)

Część teoretyczna stanowi erudycyjne wprowadzenie do podejmowanego problemu badawczego. Autorka w sposób dojrzały dokonuje dekonstrukcji pojęcia „edukacja włączająca”, ukazując jego wielowymiarowość (wymiar deskryptywny i preskryptywny za G. Szumskim). Warto podkreślić trafność historyczno-pedagogicznego ujęcia przechodzenia od modeli segregacyjnych do włączających oraz precyzyjne omówienie zmian paradygmatycznych – ze szczególnym uwzględnieniem paradygmatu emancypacyjnego (M. Czerepaniak-Walczak), personalistycznego (J. Korczak) oraz społeczno-konstruktywistycznego.

Na duże uznanie zasługuje Rozdział 2, w którym Autorka przenosi ciężar rozważań na funkcjonowanie psychospołeczne ucznia z uszkodzonym słuchem. Trafnie zidentyfikowano węzłowe trudności komunikacyjne i tożsamościowe oraz dylematy, przed którymi stają rodzice dzieci z uszkodzonym słuchem. Bardzo dojrzałym elementem jest wprowadzenie i konsekwentne stosowanie zapisu g/Głuchy, co dowodzi świadomości kulturowego i językowego wymiaru głuchoty.

3.2. Część metodologiczna (Rozdział 3)

Rozdział metodologiczny został przygotowany w sposób poprawny i przejrzysty. Przedmiot i cele badań zostały sformułowane w sposób jasny i precyzyjny. Główny problem badawczy koncentruje się na rozpoznaniu i ocenie uwarunkowań edukacji włączającej uczniów z

uszkodzonym słuchem z perspektywy praktyki szkolnej oraz przygotowania kadry pedagogicznej.

Pytania badawcze i hipotezy są logicznie powiązane z przyjętym układem zmiennych. Dobór metod i narzędzi (połączenie podejścia ilościowego z jakościowym) pozwala na wszechstronną ocenę badanych zjawisk. Grupa badawcza została dobrana w sposób celowy i reprezentatywny dla analizowanego problemu.

3.3. Część empiryczna i aplikacyjna (Rozdziały 4 i 5 oraz Aneks)

Rozdział 4 zawiera wyczerpującą i rzetelną analizę zebranego materiału empirycznego. Autorka poddała weryfikacji postawione hipotezy, dochodząc do istotnych poznawczo wniosków dotyczących poziomu kompetencji nauczycieli szkół ogólnodostępnych. Wyniki badań wyraźnie wskazują na istniejący deficyt w zakresie praktycznych umiejętności komunikacyjnych nauczycieli (m.in. brak znajomości PJM czy strategii wsparcia komunikacyjnego) oraz potrzebę modyfikacji programów kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr.

Największym atutem rozprawy jest jej wymiar aplikacyjny przedstawiony w Rozdziale 5 oraz w Aneksie. Autorka nie poprzestała na diagnozie stanu faktycznego, ale opracowała praktyczne kompendium dla nauczycieli oraz autorskie zestawy kart dydaktycznych do nauki Polskiego Języka Migowego (PJM) i utrwalania liter:

- *Zestaw 1:* Karty do nauki i gry alfabetu polskiego języka migowego.
- *Zestaw 2:* Litery i znaki PJM w wariantach z obrazkami (dla dzieci nieczytających) oraz z wyrazami (dla uczniów czytających).

Taki dorobek aplikacyjny stanowi bezpośrednią odpowiedź na realne potrzeby praktyki szkolnej oraz jest zgodny metodologią proponowaną przez Mary Richmond (case study oraz case work).

4. Wykorzystana literatura

Bibliografia rozprawy jest bogata, reprezentatywna i aktualna. Obejmuje blisko 200 pozycji zwartych, artykułów naukowych oraz dokumentów prawnych i raportów międzynarodowych (UNESCO, ONZ, MEN). Autorka cytuje wiodące autorytety z zakresu pedagogiki specjalnej i

surdopedagogiki (m.in. A. Korzon, K. Plutecka, I. Chrzanowska, G. Szumski, Z. Gajdzica, A. Firkowska-Mankiewicz, J. Kruk-Lasocka, D. Al-Khamisy, A. Hulek, T. Booth, M. Ainscow). Literatura została dobrana w sposób krytyczny i właściwie wykorzystana do argumentacji naukowej.

5. Formalna strona rozprawy

Pod względem edytorskim, językowym i stylistycznym praca prezentuje bardzo wysoki poziom. Wywód naukowy jest prowadzony w sposób klarowny, precyzyjny i erudycyjny. Tabele, wykresy oraz załączone materiały dydaktyczne cechują się wysoką estetyką i starannością wykonania. Stosowanie przypisów oraz powoływanie się na źródła literaturowe spełnia wymogi edytorskie obowiązujące w publikacjach naukowych.

6. Uwagi krytyczne i pytania do Doktorantki

Mimo bardzo wysokiej oceny merytorycznej i metodologicznej przedstawionej rozprawy, lektura pracy skłania do sformułowania dwóch uwag o charakterze dyskusyjnym:

- **Dysproporcje w strukturze pracy:** Część teoretyczna rozprawy rozbudowana jest niezwykle drobiazgowo, co dowodzi świetnego opanowania literatury przedmiotu. Niemniej jednak, w zestawieniu z nią, część empiryczna (analityczna) wydaje się miejscami zbyt zwięzła.
- **Zbyt wąska analiza wyników badań:** Niekiedy autorski komentarz ustępuje miejsca bogatym materiałom źródłowym, podczas gdy to właśnie dogłębna interpretacja wyników przez Doktorantkę stanowi największą wartość pracy.

W celu pogłębienia dyskusji naukowej zwracam się do Doktorantki z następującymi pytaniami:

Walidacja w badaniach jakościowych:

Czy możliwe było szersze wykorzystanie procedur walidacyjnych charakterystycznych dla badań jakościowych, takich jak *member checking* (weryfikacja ustaleń przez badanych) lub konsultowanie interpretacji z uczestnikami badań?

Refleksyjność badaczki:

W jaki sposób Autorka kontrolowała wpływ własnych przekonań, założeń i osobistych doświadczeń na proces analizy oraz interpretacji zebranego materiału empirycznego?

Typologia trajektorii:

Czy w świetle uzyskanych wyników możliwe byłoby wyodrębnienie odmiennych typów lub wzorców trajektorii doświadczeń uczniów z uszkodzonym słuchem?

Wdrożenie i wymiar praktyczny:

Na ile proponowane przez Autorkę rozwiązania praktyczne i rekomendacje mają szansę na realne wdrożenie, uwzględniając systemowe i instytucjonalne ograniczenia?

Pytania te mają charakter rozwijający i nie podważają wartości rozprawy.

7. Uwagi końcowe i konkluzja

Rozprawa doktorska mgr Krystyny Koszyk pt. „*Wybrane uwarunkowania edukacji włączającej uczniów z uszkodzonym słuchem*” stanowi wartościowe, samodzielne i oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz praktycznego. Autorka wykazała się ugruntowaną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie pedagogika oraz wysmienitym warsztatem badawczym.

Stwierdzam, że przedłożona rozprawa doktorska mgr Krystyny Koszyk **w pełni spełnia wymagania** stawiane pracom doktorskim określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.).

W związku z powyższym wnoszę do Rady Dyscypliny Pedagogika Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie o **dopuszczenie mgr Krystyny Koszyk do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.**

Kielce, 27.07.2026

miejsce i data sporządzenia recenzji



podpis recenzenta